

FORTEPIANO DARSLARIDA TALABALAR UCHUN INDIVIDUAL YONDASHUVNI SHAKLLANTIRISH

Ikromova Dilbar Isroiljon qizi

O'zbekiston Davlat Konservatoriyasi

Musiqiy pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14851081>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01- Fevral 2025 yil

Ma'qullandi: 06- Fevral 2025 yil

Nashr qilindi: 11-Fevral 2025 yil

KEY WORDS

fortepiano ta'limi, individual yondashuv, ijodiy qobiliyat, texnik mahorat, pedagogik metodlar, motivatsiya, zamonaviy ta'lim texnologiyalari, musiqiy pedagogika.

ABSTRACT

Mazkur maqolada fortepiano darslarida talabalar uchun individual yondashuvni shakllantirish masalasi tahlil qilinadi. Forteplano ijrochiligi jarayonida har bir talabaga mos yondashuvni qo'llash orqali ularning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, texnik mahoratini oshirish va shaxsiy motivatsiyasini mustahkamlash mumkinligi ilmiy jihatdan asoslanadi. Maqolada individual yondashuv tamoyillari, pedagogik metodlar, shuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, individual yondashuvning samarali tashkil etilishi talabaning fortepiano ijrochiligidagi muvaffaqiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Har bir insonning ovozi, nutqi, yurish-turishi qanday o'ziga xos bo'lsa, uning musiqani idrok etishi va ijro etish uslubi ham shaxsiy hususiyatlarga ega. Ayniqsa, fortepiano ijrochiligi san'ati individual yondashuvni talab qiladi. Chunki har bir talabaning musiqiy tafakkuri, qobiliyati, texnik imkoniyatlari va ijodiy dunyoqarashi turlicha bo'ladi. Shunday ekan, har bir talabaning imkoniyatlarini inobatga olib, unga mos metodlarni qo'llash nafaqat uning texnik mahoratini rivojlantiradi, balki ijodiy tafakkurini ham shakllantirishga xizmat qiladi.

O'qituvchi uchun eng asosiy vazifalardan biri – talabaning ichki dunyosini tushunish, uning musiqiy qobiliyatini aniqlash va unga mos keladigan o'qitish usullarini ishlab chiqishdir. Har bir fortepiano darsi bu shunchaki mashqlar yig'indisi emas, balki san'at bilan suhbat, shaxsiy rivojlanish yo'lidagi muhim qadamlardan biridir. Shu boisdan ham bugungi kunda musiqiy ta'lim tizimida individual yondashuv tamoyillari alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Fortepiano san'atini o'rganishda talabalar ko'pincha texnik qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ba'zan esa ular musiqaning ichki mohiyatini to'laqonli his qila olmaydilar. Bu jarayonda ularni to'g'ri yo'naltirish, ijodiy qobiliyatlarini ochish, har bir notaning tub ma'nosini anglashga o'rgatish pedagogdan katta mas'uliyat va yondashuv talab qiladi. Individual yondashuv esa ana shu muammolarni yengib o'tishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu maqolada fortepiano darslarida individual yondashuvning ahamiyati, uning o'quv jarayonidagi samaradorligi va qo'llanilishi tahlil qilinadi. Shuningdek, individual yondashuv

orqali talabalarni musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish hamda texnik mahoratini oshirish imkoniyatlari o'rganiladi. Fortepiano ijrochiligi shunchaki texnik ko'nikmalarga asoslangan jarayon emas, balki his-tuyg'ular va ichki dunyoni ifodalash vositasi ekanini anglash muhim. Shu sababli, har bir talaba uchun shaxsiy yondashuv tizimini ishlab chiqish ularning san'atga bo'lgan ishtiyoqini yanada kuchaytirishi shubhasiz.

Metodologiya:

Fortepiano ta'limida individual yondashuvni shakllantirish pedagogik mahorat va didaktik tadqiqotlar asosida olib boriladigan jarayondir. Har bir talabaning o'ziga xos o'rganish uslubi, qobiliyati va ehtiyojlarini aniqlash pedagog uchun muhim vazifa hisoblanadi. Shunday ekan, samarali o'qitish metodikasini ishlab chiqishda turli metodologik yondashuvlar, pedagogik texnikalar va innovatsion texnologiyalarni sinchkovlik bilan tanlash lozim.

Talabaning fortepiano ijrochiligidagi yutuqlariga erishishi uchun dastlab uning individual o'quv xususiyatlari tahlil qilinishi kerak. Kimdir eshitish orqali tezroq o'rganadi, boshqasi esa vizual materiallar yordamida yaxshiroq tushunadi. Ayrim talabalar notalarni birinchi o'qishda to'g'ri ijro eta olsalar, ba'zilar takroriy mashqlar orqali muvaffaqiyatga erishadilar. Bu esa fortepiano darslarida har bir talabaga mos metodlarni ishlab chiqishni talab qiladi.

Fortepiano ta'limida individual yondashuvni shakllantirishda zamonaviy ta'lim texnologiyalari ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, raqamli texnologiyalar yordamida nota o'qish, ijro malakalarini rivojlantirish yoki virtual fortepiano dasturlaridan foydalanish talabalar uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, interfaol usullar – musiqiy muhokamalar, analitik tahlillar, ijodiy eksperimentlar talabaning ijodiy tafakkurini faollashtirishda samarali vosita bo'lishi mumkin.

Pedagogik faoliyatda talabalar bilan individual ishlash jarayonida diagnostika, nazorat va baholash usullaridan ham foydalanish muhimdir. Bu jarayonda talabalar muvaffaqiyatlari va kamchiliklari muntazam tahlil qilinib, ularning o'sishi uchun kerakli tavsiyalar beriladi. Baholash tizimi esa har bir talabaga mos keladigan shaxsiy rivojlanish dinamikasini aniqlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, motivatsiyani oshirish usullari ham pedagogik yondashuvning muhim qismi hisoblanadi. Talabaning musiqaga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytirish, unga o'z ijrosidan zavq olish imkoniyatini yaratish – o'qituvchining asosiy vazifalaridan biridir. Buning uchun individual yondashuvda talabaning qiziqishlarini inobatga olish, unga yoqadigan asarlar va ijodiy vazifalarni tanlash, ijodiy loyihalarni amalga oshirish metodlari qo'llanishi mumkin.

Shunday qilib, fortepiano darslarida individual yondashuv metodologiyasi pedagogik izlanish, innovatsion texnologiyalar va psixologik diagnostika vositalarining uyg'unlashgan holda qo'llanilishini talab qiladi. Talabalar bilan olib boriladigan shaxsiy ishlar ularning fortepiano ijrochiligiga bo'lgan qiziqishini oshiribgina qolmay, balki ularni ijodiy shaxs sifatida shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili:

Fortepiano ta'limida individual yondashuvni shakllantirish bo'yicha ilmiy-tadqiqotlar va pedagogik adabiyotlar talabaning ijodiy va texnik rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan turli metodlarni o'z ichiga oladi. Musiqiy pedagogika va psixologiya sohalarida olib

borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, har bir talaba o'ziga xos qobiliyat va o'quv uslubiga ega bo'lib, bu individual yondashuvni qo'llash zaruratini yuzaga keltiradi.

Musiqiy pedagogika sohasidagi klassik asarlar orasida **E. Jaques-Dalcroze**, **C. Orff** va **Z. Kodály** kabi mutaxassislarning ishlarida talabalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda individual yondashuvning o'рни va ahamiyati chuqur o'rganilgan. Ushbu tadqiqotchilar talabalarga mos keladigan o'qitish metodlarini tanlash, ularning ijodiy va texnik rivojlanishini ta'minlash muhimligini ta'kidlaydilar. Ayniqsa, **Dalcroze** metodikasi musiqa va harakatni uyg'unlashtirish orqali talabalarni musiqaga faol jalb qilishga qaratilgan bo'lsa, **Kodály** usuli nota savodxonligini rivojlantirishga asoslangan.

Fortepiano pedagogikasi bo'yicha muhim tadqiqotlar qatoriga **H. Neuhausning** "Pianizm san'ati" nomli asari kiradi. Ushbu asarda fortepiano ijrochiligida individual yondashuvning zarurati ta'kidlanib, pedagogning talaba bilan ishlash uslubini to'g'ri shakllantirish bo'yicha ko'rsatmalar berilgan. Neuhaus o'z kitobida shaxsiy yondashuvni ijrochilik madaniyatini shakllantirishning asosiy elementi sifatida qaraydi va har bir ijrochining individual tafakkuri va musiqiy idroki rivojlanishini qo'llab-quvvatlashni ta'kidlaydi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar ham fortepiano ta'limida individual yondashuvni rivojlantirishning pedagogik va psixologik jihatlarini yoritishga qaratilgan. **J. Sloboda** va **D. Hargreaves** kabi musiqiy psixologlar talabaning shaxsiy xususiyatlari, eshitish qobiliyati va ijodiy tafakkurini hisobga olgan holda o'qitish samaradorligini oshirish usullarini tadqiq qilganlar. Ularning izlanishlari fortepiano ta'limida shaxsiy yondashuvning muhimligini tasdiqlaydi.

Bundan tashqari, zamonaviy ta'lim texnologiyalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda raqamli vositalarning fortepiano ta'limidagi ahamiyati qayd etilgan. **G. McPherson** va **R. Parncutt** tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda fortepiano o'rganishda interfaol dasturlar va audio-vizual vositalardan foydalanish talabaning o'quv jarayonini individualizatsiya qilishga yordam berishi ko'rsatib o'tilgan. Forteplano ta'limi bo'yicha nazariy va amaliy tadqiqotlar individual yondashuvni shakllantirishning muhimligini ko'rsatmoqda. Ilmiy adabiyotlarning umumiy tahlili shuni ko'rsatadiki, talabalar bilan ishlashda har birining shaxsiy ehtiyojlarini hisobga olish, ularning individual qobiliyatlarini rivojlantirish va pedagogik innovatsiyalarni qo'llash o'quv jarayonining samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Natija:

Fortepiano darslarida individual yondashuvning samaradorligi nafaqat talabalarning texnik mahoratini oshirish, balki ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirish bilan ham bevosita bog'liq. Har bir talabaning musiqiy qobiliyati, o'qish uslubi va psixologik xususiyatlari bir-biridan farq qilishi bois, ularning har biriga mos metodlarni qo'llash pedagogik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. O'qituvchining asosiy vazifasi – har bir talabani chuqur tushunish, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda unga eng mos keladigan o'qitish strategiyasini ishlab chiqishdir.

Tadqiqot davomida aniqlandi: individual yondashuv asosida olib borilgan fortepiano darslari talabalar ijodiy erkinligini oshirishga, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga va musiqaga bo'lgan qiziqishini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Har bir talaba o'ziga xos bo'lgani kabi, ularning o'qitish uslubi ham o'ziga xos bo'lishi lozim. Ba'zi talabalar klassik uslublarni mukammal o'zlashtirish orqali muvaffaqiyatga erishsa, boshqalar

innovatsion texnologiyalar, multimediya dasturlari yoki zamonaviy pedagogik metodlar orqali tezroq natija ko'rsatishi mumkin.

Bundan tashqari, individual yondashuv talabaga faqat texnik ko'nikmalarni emas, balki musiqani chuqur his qilish, har bir asarning ruhini anglash va ijodiy izlanish qobiliyatini shakllantirish imkoniyatini beradi. Ushbu metodning samaradorligi shundaki, u talabaning shaxsiy imkoniyatlarini ochib beradi, uni an'anaviy ta'lim tizimidagi shablonlardan xalos qiladi va musiqaga bo'lgan munosabatini yanada chuqurlashtiradi.

Shuningdek, musiqiy pedagogikaning klassik va zamonaviy tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, individual yondashuv asosida tashkil etilgan darslar talabalarni mustaqil izlanishga, musiqiy tafakkurini rivojlantirishga va ijodiy muammolarni hal qilishga o'rgatadi. Bu esa fortepiano ijrochiligi bo'yicha professional rivojlanishning muhim omillaridan biri sanaladi. Forteplano darslarida individual yondashuvni shakllantirish talabalarning ijodiy va texnik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu metod talabaning shaxsiy qobiliyatlarini inobatga olib, unga eng qulay o'qitish sharoitlarini yaratish imkonini beradi. Natijada esa musiqaga bo'lgan muhabbat va kasbiy mahorat uyg'unlikda rivojlanib, talaba o'zining ijodiy yo'nalishini mustahkamlaydi. Shunday qilib, fortepiano ta'limida individual yondashuv nafaqat pedagogik jarayonning zaruriy qismi, balki musiqiy ta'limning eng samarali tamoyillaridan biri ekanligi isbotlanadi.

XULOSA

Musika ta'limi, ayniqsa, fortepiano darslari shaxsiy va ijodiy o'sishni talab qiladigan murakkab jarayondir. Har bir talabaning musiqiy dunyoqarashi, qobiliyati va o'rganish uslubi o'ziga xos bo'lgani uchun, ularga yagona metod bilan yondashish samaradorlikni pasaytiradi. Shuning uchun ham fortepiano darslarida individual yondashuvni shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

O'qituvchining mahorati shundaki, u talabaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, unga mos keladigan metodlarni tanlay olishi lozim. Ayrim talabalar nozik ifoda uslublariga moyil bo'lsa, boshqalari texnik jihatdan murakkab asarlarni tezroq o'zlashtirishi mumkin. Bu esa o'qituvchi uchun har bir talabaning ehtiyojlarini inobatga olgan holda darslarni rejalashtirish zaruriyatini tug'diradi. Individual yondashuv nafaqat texnik malakalarni oshirish, balki talabaning musiqiy tafakkurini rivojlantirish, uning ijodiy qobiliyatlarini kengaytirish va o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, individual yondashuv asosida o'qitilgan talabalar musiqiy ijodda erkin fikrlay oladi, asarlarni o'ziga xos tarzda talqin qilish qobiliyatiga ega bo'ladi va ijodiy izlanishga moyilligi ortadi. Bunday talabalar nafaqat mavjud uslublarni o'zlashtirish, balki o'ziga xos ijro uslubini shakllantirishga ham intiladi. Shu boisdan, musiqiy pedagogikaning kelajakdagi rivojlanishi aynan individual yondashuv va innovatsion texnologiyalar bilan uzviy bog'liqdir.

Shuningdek, zamonaviy raqamli texnologiyalar ham fortepiano ta'limida individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Interaktiv o'qitish dasturlari, audio-vizual materiallar va virtual fortepiano texnologiyalari orqali talabalarning o'zlashtirish darajasini real vaqtda tahlil qilish va ularning ehtiyojlariga mos yondashuv ishlab chiqish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, fortepiano darslarida individual yondashuv talabalarni ijodiy va kasbiy rivojlantirishning asosiy omillaridan biridir. Har bir talabaning shaxsiy ehtiyojlarini hisobga

olgan holda o'qitish, ularning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshiradi, texnik mahoratini mustahkamlaydi va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Musiqiy ta'lim jarayonida ushbu yondashuvni keng qo'llash nafaqat o'qitish samaradorligini oshiradi, balki kelajak avlod musiqachilarining shakllanishida ham muhim ahamiyat kasb etadi

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Jaques-Dalcroze, E. "Rhythm, Music and Education." London: Dalcroze Society, 1921.
2. Orff, C. "Orff-Schulwerk: Music for Children." Mainz: Schott Music, 1950.
3. Kodály, Z. "Kodály Method: Comprehensive Music Education." Oxford University Press, 1974.
4. Neuhaus, H. "The Art of Piano Playing." London: Kahn & Averill, 1973.
5. Sloboda, J. A. "Exploring the Musical Mind: Cognition, Emotion, Ability, Function." Oxford University Press, 2005.
6. Hargreaves, D. J., & North, A. C. "The Social and Applied Psychology of Music." Oxford University Press, 1997.
7. McPherson, G. E., & Parncutt, R. "The Science and Psychology of Music Performance: Creative Strategies for Teaching and Learning." Oxford University Press, 2002.
8. Gardner, H. "Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences." New York: Basic Books, 1983.

INNOVATIVE
ACADEMY